

“KONAČNO RJEŠENJE JEVREJSKOG PITANJA“
U KONCENTRACIONOM LOGORU AUSCHWITZ *

Holokaust je jedinstven genocidni događaj u historiji XX stoljeća. Nacistička Njemačka i njeni kolaboracionisti su u periodu od 1933.-1945. planski i sistematski ubili oko 6.000.000 Jevreja, od čega 1.500.000 djece.

Nacisti su, u skladu sa svojom rasističkom ideologijom, politikom i praksom, imali za cilj da, pored ostalog, ostvare “Konačno rješenje jevrejskog pitanja”, odnosno uništenje cjelokupnog jevrejskog stanovništva u Evropi. Sam iskaz “konačno rješenje jevrejskog pitanja” (“**Endlösung der Judenfrage**”) prvi put je upotrijebljen u pismu Reinharda Heydricha, šefa Sigurnosne policije i službe Reicha, 26. februara 1942, prateći zaključke (tajne) Konferencije u Wannsee-u (20. januara 1942.). Konferencija u Wannsee-u trajala je svega nekoliko sati, a njen jedini predmet bilo je opredjeljenja nacista prema najefikasnijoj metodi istrebljenja Jevreja.¹ Prije toga, Hitler je već 10. januara 1939. izjavio: “Danas ću opet biti prorok. Ukoliko međunarodni jevrejski finansijeri u Evropi i van nje, opet uspiju zemlje svijeta navesti na svjetski rat, **rezultat (...) će biti uništenje jevrejske rase u Evropi**”.²

U ljeto 1941. Hitler je naredio da jevrejsko pitanje treba riješiti “**jednom za uvijek**”. Za izvršenje naredbe bili su zaduženi pripadnici nacističkog SS-a (Schutzstaffel), elitne, pretorijanske gardijske organizacije formirane marta 1923.³, a o detaljima istrebljenja Jevreja svi članovi SS-a su “bili vezani najstrožijom tajnom”.⁴

Postojeći centri za istrebljenje Jevreja na Istoku nisu bili u mogućnosti da “**sprovedu velike akcije, kako se to od njih očekivalo**”. Zbog toga je Heinrich Himmler, Reichführer SS-a, jedan od glavnih arhitekata holokausta, za te potrebe predvidio Auschwitz,⁵ “kako zbog

* Izlaganje sa skupa “**SJEĆANJE NA HOLOKAUST**”, povodom 27. januara - *Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta*, koji je, u organizaciji Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, Jevrejske zajednice Bosne i Hercegovine i Le Mémorial de la Shoah (iz Pariza), održan 27. januara 2009. u Jevrejskoj opštini u Sarajevu.

Naslov, kao i značajan dio osnove za prezentirani tekst, sadržan je u Autobiografiji Rudolfa Hößa.

¹ A. Christopher, **THE THIRD REICH DAY BY DAY**, St. Paul 2005., str. 147.

² Web site USHMM, *Media Archive*, www.ushmm.org/wlc/media_fi.php?lang=en&ModuleId=10005175&MediaId=3108

³ A. Christopher, nav.dj., str. 14.

⁴ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ RUDOLF HÖß**, *The Autobiography of Rudolf Höß* (u daljem tekstu: **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**), London 1995, str. 183 i 190.

⁵ Koncentracioni logor Auschwitz (poljski Oświęcim) je otvoren 20. maja 1940, a izgradnja logora za istrebljenje Jevreja (Auschwitz II ili Birkenan) počela je u oktobru 1941. (Isac Barenboim, **THE HOLOCAUST**, Jerusalem 2006, str. 129).

njegove dobre komunikacijske povezanosti, tako i zbog toga što područje može biti lako izolirano i kamuflirano”.⁶

Himmler je, imajući u vidu činjenicu da je riječ o “teškom i napornom zadatku”, koji zahtijeva potpunu predanost, bez obzira na teškoće koje mogu iskrsnuti”, taj zadatak povjerio Rudolfu Höß-u, komandantu koncentracionog logora Auschwitz, napominjući mu da to naređenje čuva **“kao apsolutnu tajnu, čak i od svojih nadređenih”**.⁷ Ostale detalje oko realizacije tog zadatka Höß je, po Himmleru, trebalo da dobije od Sturmbanführera Adolfa Eichmana, iz Ureda Reicha za sigurnost.⁸

“Povjeravajući” navedeni zadatak Hößu, Himmler je posebno naglasio sljedeće: **“Jevreji su zakleti neprijatelji njemačkog naroda i moraju biti istrijebljeni. Svaki Jevrej koji nam dopadne šaka mora biti uništen, sada tokom rata, bez izuzetka. Ako mi sada ne možemo istrijebiti biološku osnovu Jevreja, Jevreji će jednoga dana uništiti Njemački narod”**.⁹

Nakon toga Eichman je stigao u Auschwitz i Hößu izložio planove operacije.¹⁰ Prvo su na redu bili istočni dijelovi Gornje Šlezije,¹¹ zatim dijelovi poljske teritorije pod

⁶ COMMANDANT OF AUSCHWITZ ..., str. 183.

⁷ Isto. Höß (Rudolf Franz Ferdinand Höß) je imao čin SS-Obersturmbannführera, a 1934, na Himmlerov lični poziv, postao je član SS-a. Na samom početku svoje službe u SS-u, Höß je služio u koncentracionom logoru Dachau (J. J. Hughes, **A MASS MURDERER REPENTS**, Seton Hall 1998., str. 1-3). Naime, Höß je 1938. bio pomoćnik komandanta koncentracionog logora Sachsenhausen, jednog od tajnih i notornih koncentracionih logora. On je u tom logoru u ljeto 1938. bio na sastanku sa Himmlerom. Godine 1940. Höß je bio komandant preventivnog zatvora u koncentracionom logoru Sachsenhausen (**COMMANDANT OF AUSCHWITZ...**, Isto, str. 201 i 203).

Rudolf Höß je u ljeto 1941. (ne sjeća se tačnog datuma) iznenada pozvan u Berlin kod Heinrich Himmlera, Reichführer SS-a, direktno od strane njegovog sekretara. Nasuprot uobičajenoj proceduri, Himmler ga primio bez prisustva njegovog pomoćnika i prenio mu navedenu kobnu naredbu A. Hitlera, **“koja je zacrtala masovno istrebljenje Jevreja iz skoro svih dijelova Evrope i koja je dovela do toga da Auschwitz postane najveća ljudska klaonica ikada zapamćena u historiji”** (**COMMANDANT OF AUSCHWITZ...**, str. 183 i 207).

⁸ Isto. Eichmann se bavio jevrejskim pitanjem još od mladosti i dobro je poznavao literaturu o tom pitanju. Određeno vrijeme je živio u Palestini, kako bi što više naučio o Cionistima i jevrejskoj zajednici koja se povećavala. On je znao sva mjesta gdje su Jevreji živjeli, kao i njihov približan broj. Poznavao je, također, i navike i običaje ortodoksnih Jevreja, kao i “stavove asimiliranih Jevreja Zapada”. Zbog toga je postavljen za šefa Odjeljenja za Jevreje (Isto, str. 213).

⁹ Isto. Po prijemu tih važnih naređenja Höß se odmah vratio u Auschwitz, bez javljanja svojim nadređenim u Oranienburgu (Isto).

Heinrich Himmler je 6. oktobra 1943, na tzv. Poznanjskoj konferenciji, po ovlaštenju od A. Hitlera, ponovo govorio o **“istrebljenju jevrejske rase”**. Za **istrebljenje** je upotrijebio izraz *Ausrottung*, što znači *otklanjanje gamadi*. Jevreji su, po Himmleru **“nečistoća među nama”** (tj. među nacistima) i **“ljudske životinje”**, čije je istrebljenje okarakterisao kao humano postupanje sa tim “ljudskim životinjama” (Daniel i Erich Goldhagen, **NÜRNBERGER PROZESS**, Minhen 1989, str. 235 i 237).

¹⁰ Isto, str. 184. Nakon što je od Himmlera primio naredbe za uništavanje Jevreja, Höß je lično upoznao Eichmanna, prilikom njegove posjete Auschwitzu, kada su razmatrali **“tačne detalje procesa istrebljenja”** Jevreja (Isto, str. 213).

¹¹ Isto, str. 184. Šlezija ili Šleska je historijska regija u srednjoj Evropi, koja se danas većim dijelom nalazi u Poljskoj, a manjim dijelom u Češkoj Republici i Njemačkoj. Auschwitz se nalazi u Šleziji.

njemačkom okupacijom, a onda, “zavisno od situacije”, istovremeno Jevreji iz Njemačke i Čehoslovačke, te konačno Jevreji sa Zapada: iz Francuske, Belgije i Holandije.¹²

Tada su Eichmann i Höß razmotrili načine, smisao i posljedice istrebljenja Jevreja. S tim u vezi, zaključili su da bi jedini mogući način bila upotreba plina - **gušenje plinom**, “jer bi to bilo apsolutno nemoguće izvesti strijeljanjem tako velikog očekivanog broja ljudi, što bi stavilo preveliko breme na SS-vce koji bi ga morali izvesti, posebno zbog žena i djece među žrtvama”.¹³

Ubijanja ljudi ispuštanjem plina u teretnjacima, o čemu je Eichmann razgovarao sa Hößom, prethodno je korišteno na Istoku. Međutim, tu metodu nije bilo moguće koristiti u masovnim transportima (deportacionim vozovima) koji su trebali stići u Auschwitz. Ubijanje tuševima sa ugljičnim monoksidom pri kupanju, kao što je to rađeno s mentalnim bolesnicima u nekim dijelovima Reicha, zahtijevalo je preveliki broj zgrada i bilo je sporno zbog količine tog plina potrebnih za tako veliki broj ljudi. To pitanje Eichmann i Höß tada nisu “odmah riješili”. Eichman je preuzeo obavezu da “nađe plin koji bi imao dovoljne zalihe i koji ne bi zahtijevao posebne instalacije za upotrebu”. S tim u vezi, oni su zaključili da je seljačko poljoprivredno dobro sa svim objektima, smješteno u sjeverzapadnom uglu “onoga što je kasnije postalo treća zgrada Birkenau”, pogodno za tu namjenu. “Bilo je izolirano i zaklonjeno šumana i živicama i nije bilo daleko od željeznice. Tijela bi mogla biti pokopana u dugačkim, dubokim jamama, iskopanim na obližnjim livadama”.¹⁴

¹² Isto.

¹³ Isto. Eichmann je, tvrdi Höß, bio “apsolutno ubijeden da bi mogao uspjeti uništiti biološku osnovu jevrejstva na istoku /Evrope-prim. S.Č./ kompletnim uništenjem, čime se jevrejstvo kao cjelina nikada ne bi oporavilo”. Asimilirani Jevreji Zapada, uključujući Ameriku, po njemu, “neće biti u poziciji (a ne bi imali ni želje) da nadoknade ovaj ogroman gubitak života i tako ne bi bilo budućih generacija” (Isto, str. 215).

Eichmann je bio “potpuno opsjednut svojom misijom i, također, ubijeden da je ova akcija istrebljenja bila potrebna da bi se očuvao njemački narod u budućnosti od namjera Jevreja”. To je “bio način na koji je predstavljao svoje viđenje i usmjerio je svu svoju energiju u ispunjavanju planova za istrebljenje koje je napravio Reichführer SS-a” (Isto), odnosno Himmler.

Eichmann je, također, bio “protivnik ideje selekcije (iz transporta) Jevreja koji su bili sposobni za rad. Smatrao je to kao opasnost za njegovu šemu 'konačno rješenje’, zbog mogućnosti masovnog bježanja ili nekih drugih događaja koji bi ostvarili preživljavanje Jevreja”. Po njegovom mišljenju akciju je trebalo pokrenuti protiv svakog Jevreja i “takve akcije se moraju dovesti do kraja što je prije moguće, kako je bilo nemoguće pretpostaviti krajni ishod rata. Već u 1943-oj on je sumnjao u potpunu Njemačku pobjedu i vjerovao da bi kraj mogao doći prije ispunjenja zadatka” (Isto).

¹⁴ Isto. Pripreme za akciju protiv Jevreja rađene su, tvrdi Höß, od strane članova Eichmannovog štaba, smještenog u određenim državama, “koje su dobro upoznate sa državom i sposobne da pripreme potrebnu osnovu”. Tako je, primjera radi, Wisliceni djelovao u Slovačkoj, Grčkoj, Rumuniji, Bugarskoj i Mađarskoj. Pregovori sa vladama tih država bili su sastavljeni od strane njemačkih diplomatskih predstavnika, u većini slučajeva od strane ovlaštenih predstavnika Ministarstva vanjskih poslova (Isto, str. 214).

“Te vlade koje su pristale na izručenje Jevreja organizovale su hapšenje i izručenje. Eichmann je onda sa njima raspravljao o detaljima transporta i dao im prednosti njegovih iskustava koja su povezana sa ovim hapšenjem. U Mađarskoj, na primjer, akcija je obavljena od strane Ministarstva unutrašnjih poslova i policije. Eichmann i njegove kolege su nadgledali operaciju i intervenirali da li je vršena presporo ili bezbrižno. Eichmann štab je morao, također, da učini taj transport mogućim i da postavi raspored sa ministrom transporta” (Isto).

Eichmann i Höß tada nisu “razmišljali” o spaljivanjima leševa. Nakon ispitivanja gasnih postrojenja koja su postojala u to doba, izračunali su da bi odgovarajućim gasom bilo moguće istovremeno ubiti oko 800 ljudi. Tehnologija korištena ranije, u logoru Chelmno, mogla je ubiti 564 osobe dnevno, dok je upotreba postrojenja koje su predviđali Eichmann i Höß omogućavala više dnevnih “ciklusa” od po 800 ljudi.¹⁵ Te su brojke kasnije dokazane i u praksi.¹⁶

Eichmann tada Hößu nije mogao saopštiti datum početka operacije istrebljenja Jevreja, jer je sve bilo u fazi preliminarnih razgovora i zbog toga što Himler još uvijek nije izdao neophodna naređenja. Eichmann se vratio u Berlin, kako bi Himmlera obavijestio o razgovoru sa Hößom. Nekoliko dana kasnije Höß je (po kuriru) Himleru poslao detaljan plan lokacije i opis instalacija. Iako Höß nije primio potvrdu ili odluku o svom izvještaju, Eichmann mu je kasnije rekao da je Himmler bio saglasan s njegovim prijedlozima.¹⁷

Krajem novembra 1941. u Eichmannovom uredu u Berlinu održana je konferencija, kojoj je prisustvovao cjelokupni Ured za Jevreje, na kojoj je, pored ostalih, po naređenju, prisustvovao i Höß. Takozvanim “Središnjim uredom za iseljavanje Jevreja” (*Zentralstelle für jüdische Auswanderung*), sa sjedištem u Beču, upravljao je od njegovog formiranja 1938. Adolf Eichmann.¹⁸ Eichmannovi predstavnici u različitim zemljama izvještavali su o trenutnim fazama operacije i poteškoćama na koje su nailazili, kao što su: smještaj zatvorenika, nabavka vozova za prijevoz, planiranje rasporeda i dr.¹⁹

U jesen 1941. Gestapo je dobio tajnu naredbu da istrijebi ruske *Politruks*,²⁰ komesare i izvjesne političke službenike iz logora ratnih zarobljenika, i da ih prebaci u najbliži koncentracioni logor, radi likvidacije. Manji broj tih zatvorenika konstantno je stizao u Auschwitz i bili su ubijeni u grobnoj jami blizu tzv. Raspodjelnih zgrada²¹ ili u dvorištu Bloka II. Kada je Höß bio odsutan s dužnosti, Hauptsturmführer Fritsch je na vlastitu inicijativu protiv ruskih zarobljenika koristio gas. U tom je cilju Fritsch punio podzemne

¹⁵ D. Lipstadt, **HISTORY ON TRIAL**, New York 2005.

¹⁶ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 184.

¹⁷ Isto, str. 184-185.

¹⁸ D. Lipstadt, nav.dj., str. 195.

¹⁹ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 185. Govoreći o tom sastanku, Höß navodi kako nije “mogao shvatiti kada je trebao biti početak /operacije istrebljenja Jevreja - primj. S. Č./, niti je Eichmann već pogodnu vrstu plina”.

²⁰ Isto. “*Politruk*” (политический руководитель), ruski termin koji označava (komunističke) političke komesare.

²¹ Isto. Riječ je o zgradama u osnovnom logoru, gdje su bili smješteni odjeća i oprema SS-ovaca, te dokumenti.

zatvorske ćelije ruskim zarobljenicima i, zaštićen gasmaskom, puštao gas Cyclon B (ili *Zyklon B*) u njih, ubijajući žrtve trenutno.²²

Za vrijeme Eichmannove posjete koncentracionom logoru Auschwitz Höß ga obavijestio o korištenju gasa Cyclon B protiv ruskih zarobljenika. Tada su odlučili da ga koriste za operaciju masovnog istrebljenja Jevreja. Gas Cyclon B bio je u toj mjeri ubojit za ljude da su nacisti u prvobitnim pokušajima manjom količinom nego što je planirano uspjeli ostvariti odgovarajuće razmjere uništenja. Tako su četiri kilograma gasa više nego dovoljna za trenutnu smrt oko hiljadu osoba.²³

Nacisti su, upotrebom gasa Cyclon B, nastavili sa ubijanjem ruskih zarobljenika, koji su dovođeni - deportovani u Auschwitz. Tako je samo iz jednog transporta plinom ubijeno 900 ruskih zarobljenika, pri čemu je bilo potrebno nekoliko dana da se kremiraju njihovi leševi. Međutim, ta ubijanja nisu vršena u Bloku II, “jer je nakon prethodne upotrebe cijela zgrada morala biti zračena barem dva dana”, već u mrtvačnici krematorija pored bolničkog bloka, koja je korištena kao **gasna komora**, “nakon što su vrata učinjena otpornim (nepropusnim) na gas, a neke rupe u krovu zatvorene, jer se kroz njih gas mogao širiti”.²⁴

Sa istrebljenjem Jevreja u konclogoru Auschwitz nacisti su, vjerovatno, otpočeli septembra 1941.²⁵ Jevreji iz Gornje Šlezije su prvi bili na udaru. Oni su uhapšeni od strane policijske jedinice u Katovicama (Kattowitz) i prevezeni vozovima na sporedni kolosjek na zapadnoj strani željezničke pruge Auschwitz - Dziedzice, gdje su istovareni.²⁶

Policijski odred iz logora preuzimao je Jevreje na platformi, odakle ih je komandant zaštitnog stražarskog kampa u dvije grupe odvodio u **bunker, zgradu za istrebljenje**. Njihov prtljag je ostavljan na platformi, odakle je odnošen u Ured za sortiranje (zvani Canada), smješten između Njemačke udružene armiračnice (DAW)²⁷ i dvorišta za drva. Pored bunkera

²² Isto. Gas Cyclon B je snabdijevala firma *Tesch&Stabenov* i konstantno je korišten u Auschwitzu za ubijanje crva, te je uvijek pri ruci bilo zaliha tog gasa. U početku su tim otrovnim gasom, koji je bio derivat cianovodonične kiseline, rukovali jedino uposlenici *Tesch&Stabenov* pod strogim mjerama sigurnosti. Međutim, kasnije su neki članovi medicinske službe bili obučeni za njegovu upotrebu, a tako i za uništenje crva i dezinfekciju, kada je bilo potrebno.

²³ Jörg Friedrich, **DIE KALTE AMNESTIE**, Frankfurt am Main, 1984., str. 207.

²⁴ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 186.

²⁵ Isto. Rudolf Höß tvrdi da ne može reći “kada je tačno počelo istrebljenje Jevreja”. S tim u vezi, on navodi kako je “vjerovatno to bilo u septembru 1941.”, da bi u nastavku iste rečenice ustvrdio kako je to “možda potrajalo sve do januara 1942.”, odnosno da istrebljenja nije bilo do januara 1942. Neprihvatljivo je takvo “sjećanje” (prvog) komandanta koncentracionog logora Auschwitz.

²⁶ Isto. Ti vozovi, po “sjećanju” Hößa, “nikada nisu sadržavali više od 1.000 zatvorenika” (Isto).

²⁷ Isto. Nakon što je Auschwitz napravljen, Njemačke udružene armiračnice (DAW) su u logoru podigle radionu, gdje je kao radna snaga bilo zaposleno 2.500 zarobljenika.

Jevreji su skidani (razodijevani), nakon što im je rečeno da idu u “sobe” ili službeno “kupaonice” (*Badeanstalt*),²⁸ **“da bi bili očišćeni od vaški”**.²⁹

Sve sobe (ukupno pet) su punjene istovremeno. **“Vrata otporna na gas bila bi zaključana, a sadržaj iz kontejnera s gasom pušten u sobe kroz posebnu ventilaciju.”**³⁰ **Nakon pola sata, vrata su ponovo otvorena** (postojala su dvojna vrata u svakoj sobi), **a mrtva tijela iznesena i odnešena u jame malim kolicima koja su išla prugom**”. Odjeća žrtava teretnjacima je odnošena u Ured za sortiranje. Oni koji su bili previše bolesni da bi bili odvedeni u gasnu komoru “upucani su u potiljak oružjem malog kalibra”.³¹

Operaciju istrebljenja Jevreja,³² uključujući pomoć pruženu pri razodijevanju, ispunjavanju i pražnjenju bunkera, uklanjanju leševa, kao i pripremanje i punjenje masovnih grobnica, izvodio je Specijalni odred Jevreja, koji je bio odvojeno smješten i čiji su pripadnici, u skladu sa Eichmanovim naređenjima, likvidirani nakon svake akcije.³³

Dok su se Höß i njegovi nacisti “rješavali prvih transporta”, Eichmann je ponovo stigao u Auschwitz, sa novim Himlerovim naređenjem **“da zlatni zubi moraju biti skinuti s leševa, a kosa očišćana od žena”**.³⁴

U proljeće 1942. akcije istrebljenja Jevreja su, po Hößu, bile manjih razmjera. Međutim, tokom ljeta transporti su znatno povećani. Zbog toga su nacisti bili prisiljeni da naprave nove zgrade za istrebljenje, odnosno povećaju kapacitet postojećih postrojenja unutar logora Auschwitz, do te mjere da je u jednom danu plinom bilo moguće ubiti 12.000 ljudi.³⁵ Odabrali su i pripremili poljoprivredno dobro zapadno od buduće strane krematorija III i IV i izgradili dvije barake pored bunkera I i tri pored bunkera II, u kojima su žrtve razdvajane.³⁶

U ljeto 1942. Himmler je, u pratnji gauleitera, posjetio koncentracioni logor Auschwitz i “posmatrao svaki detalj cijelog procesa uništenja, od trenutka kada su zatvorenici istovareni, do pražnjenja Bunkera II.”³⁷

²⁸ A. Christopher, nav.dj., str. 179.

²⁹ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 186.

³⁰ Isto. Obučeni dezinfektori su bili odgovorni za ispuštanje gasa u gasne komore (Isto, str. 187).

³¹ Isto, str. 186-187.

³² Isto, str. 187. Proces istrebljenja Jevreja je u to vrijeme izveden pod nadzorom komandanta zaštitnog stražarskog kampa ili Rapportführer-a. SS-ov doktor je morao biti prisutan.

³³ Isto, str. 187 i 199. Pripadnici Specijalnog odreda Jevreja su, po Hößu “izvodili svoj užasni zadatak sa naivnom ravnodušnošću. Njihova jedina želja je bila da završe posao što prije, da bi mogli imati duži interval u kom su pretraživali odjeću ugušenih žrtava da nađu nešto da jedu ili puše. Iako su bili dobro uhranjeni i bile im dozvoljene dodatne stvari, često su viđani kako premeću leševe jednom rukom dok su drugom nešto grickali. Čak i kada su angažirani u najgnusnijim poslovima iskopavanja i paljenja leševa zakopanih u masovnim grobnicama nikada nisu prestajali jesti. Čak ih nije potresala ni kremacija njima bliskih rođaka” (Isto, str. 199).

³⁴ Isto. Tu aktivnost je, također, izvršavao Specijalni odred Jevreja.

³⁵ Nicholas de Lange, **ILLUSTRIERTE GESCHICHTE DES JUDENTUMS**, Köln 2004., str. 312.

³⁶ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 187. Bunker II je bio najveći - u njega je moglo stati 1.200 ljudi.

³⁷ Isto, str. 126 i 188.

Ubrzo nakon te posjete, Himmler je naredio da sve masovne grobnice, u kojima su nacisti smještali tijela logoraša, **“moraju biti otvorene, a sva tijela spaljena”**, pri čemu **“pepeo treba biti odlagan na takav način da nikada u budućnosti ne bude moguće izračunati broj spaljenih tijela”**.³⁸

Navedno Himmlerovo naređenje Höß je dobio od Standardführera Blobela, iz Eichmanovog ureda. Blobel je eksperimentisao sa različitim metodama kremacije u Chelmnom, a Eichman ga ovlastio da Hößu pokaže aparaturu koja će biti korištena”.³⁹

Höß je otišao “na inspeksijsko putovanje” u logor Chelmno, gdje su nacisti “patentirali” način uništenja plinom.⁴⁰ Blobel je “na različite načine izašao na kraj s konstruisanim pećima, koje su potpaljivane drvetom i naftnim otpadom”. On je, također, pokušao da izloži tijela eksplozivima, ali je njihovo uništenje bilo veoma nepotpuno. Pepeo je razbacan preko susjednih predjela nakon što je prvo u prahu ostavljen u mlin za kosti”.⁴¹

Blobel je bio ovlašten da pronade i uništi sve masovne grobnice u cjelokupnom istočnom distriktu.⁴² Njegovom odjelu dat je kodni broj “1005”. Sve te aktivnosti je izvršavao Specijalni odred Jevreja, koji su streljani nakon svake faze rada. Koncentracioni logor Auschwitz je konstantno tražio da se obezbijedi Jevreje za potrebe Odjela “1005”.⁴³

Prilikom Hößove posjete Chelmnu, pokazan mu je, također “aparat za istrebljenje konstruiran van teretnjaka, koji je bio dizajniran da ubija korištenjem iscrpnih gasova (‘auspuha’) iz motora”. Tu je metodu “zaduženi činovnik” “opisao kao užasno nepouzdanu, jer je gustoća gasa bila promjenjiva i često nedovoljna da bi gas bio smrtonosan”.⁴⁴

Od kraja ljeta 1942. nacisti su u koncentracionom logoru Auschwitz spaljivali leševe: “u početku na drvenim lomačama koje su ‘podnosile’ oko 2.000 leševa, a kasnije u jamama sa prethodno spaljenim tijelima. Prvobitno je naftni otpad posipan po tijelima, a kasnije je korišten metanol. Tijela su spaljivana u jamama, danju i noću, neprestano”.⁴⁵

³⁸ Isto.

³⁹ Isto.

⁴⁰ A. Heath, **CHELMNO**, London 2007., str. 5.

⁴¹ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 188.

⁴² Isto. str. 188-189. Blobel je imao i čisto i ekzaktno znanje o broju masovnih grobnica u različitim distriktima, ali je po tom pitanju, po Hößu, “dao zakletvu na najveću tajnost” (Isto).

⁴³ Isto, str. 188.

⁴⁴ Isto. Govoreći o posjeti Chelmnu, Höß tvrdi da “nije bio u mogućnosti” da utvrdi “koliko je tijela ležalo u masovnim grobnicama u Culenhofu /Chelmnu-prim. S.Č./ili koliko je već bilo kremirano”. Ni ova Hößova tvrdnja nije uvjerljiva.

⁴⁵ Isto, str. 187. To je, po Hößu, uključivalo “ne samo transporte Jevreja koji su ugušeni gasom do vremena kada je krematorij prvi put pokrenut, već i tijela onih zarobljenika koji su umrli tokom zime 1941/42., kada je krematorij blizu bolnice bio neko vrijeme van akcije. To je, također, uključivalo sve zatvorenike koji su umrli u logoru Birkenau” (Isto).

“Zbog obima vojne industrije koja se razvila u koncentracionim logorima, i koja je progresivno rasla, kao i zahvaljujući prethodnom upošljavanju zatvorenika u vojnim fabrikama izvan logora, osjetio se, po Hößu,

Do kraja novembra 1942. “sve masovne grobnice su ispražnjene”. Broj leševa u njima je, po Hößu, iznosio 107.000.⁴⁶

Svi Jevreji su deprotovani u Auschwitz po ovlaštenju Eichmannovog ureda, gdje su, u skladu sa Himlerovim naređenjima, trebali biti uništeni bez izuzetka. U vrijeme dok su stizali prvi transporti njemačkih Jevreja, izdato je naređenje “da svi oni koji su snažni, bili muškarci ili žene, trebaju biti odvojeni i zaposleni na ratnim poslovima”.⁴⁷

Jevreji su bili jedini zaposleni u logoru Auschwitz. Auschwitz-Birkenau se pretvarao u potpuno jevrejski logor, a zatvorenici svih drugih nacionalnosti su trebali biti prebačeni u druge logore, odnosno u vanlogorsku namjensku industriju. Međutim, ta naredba nikada nije u potpunosti izvršena i kasnije su Jevreji, zbog nedostatka bilo kakve druge radne snage, korišteni i u vojnoj industriji van logora.⁴⁸

Odabir snažnih Jevreja trebao je biti izveden od strane SS-doktora. Ipak se uvijek događalo da dužnosnici zaštitnog logora i radnog odjela sami odabiru zatvorenike bez znanja komandanta logora, čak i bez njegovog odobrenja. To je bio uzrok konstantnih trvenja između SS-doktora i dužnosnika radnog odjela.⁴⁹ Zamisliti logor uništenja kao potpuno disciplinovan i organizovan sistem je “nemoguće, nezahvalno i neprihvatljivo: među

ozbiljan manjak logoraša, budući da su prethodno komandanti u starim logorima u Reichu morali tragati za mogućnostima uposlenja kako bi održali sve svoje zatvorenike uposlenima” (Isto).

⁴⁶ Isto, str. 188.

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ Isto. Različito mišljenje među činovnicima u Auschwitzu je razvijena i njegovana proturječnim interpretacijama Himmlerove naredbe od strane ovlaštenih štabova u Berlinu. “Glavni ured sigurnosti Reicha (Müller i Eichmann) je imao, zbog sigurnosnih razloga, najveći interes za uništenje što više Jevreja, kako god to bilo moguće. Reichsarzt-SS, koji je predstavio politiku selekcije, držao je stanovište da smo oni Jevreji koji su potpuno sposobni i u mogućnosti da rade trebaju biti izabrani. Slabi i stari, kao i oni koji su samo relativno snažni, bi ubrzo postali nesposobni za rad, što bi uzrokovalo dalje pogoršanje u općem stanju zdravlja i nepotreban porast bolničkog smještaja, koji zahtjeva više medicinskog osoblja i sve to bez ikakve svrhe, jer bi na kraju ionako morali biti ubijeni.

Glavni ured ekonomske administracije (Pohl i Maurer) je bio jedino zainteresovan za sakupljanje najveće moguće radne snage za uposlenje u vojnoj industriji, bez obzira na činjenicu da bi ovi ljudi na kraju postali nesposobni za rad.

Ovaj sukob interesa je i dalje pooštren bezgraničnim porastom zahtjeva za zatvoreničkim radom od strane Ministarstva zaliha i organizacije *Todt*. Reichsführer SS-a je neprestano obećavao objema ovim odjelima brojeve koji nikad ne bi mogli biti podmireni. Standartenführer Maurer (glavni u odjelu DII) je bio u teškoj poziciji, jer je jedini bio djelomično sposoban da ispuni zahtjeve različitih organizacija, te u skladu s tim bio je u stalnom zahtjevu da mu se obezbijedi najveći mogući broj radnika.

Bilo je nemoguće pridobiti Reichsführera SS-a da dâ definitivnu odluku u vezi sa ovim” (Isto).

Höß je bio mišljenja da samo jaki i zdravi Jevreji trebaju biti izabrani za uposlenje. Proces razvrstavanja je, po njemu, “tekao ovako: željeznički vagoni su pražnjeni jedan za drugim. Nakon odlaganja svog prtljaga, Jevreji bi morali individualno prolaziti ispred SS doktora, koji su odlučivali o njihovom fizičkom stanju dok bi Jevreji hodali. Oni koji su smatrani sposobnim za rad odmah su izdvojeni u logor u malim grupama”. S tim u vezi, Höß tvrdi da su “prosječno, u svakom transportu 25-30% bili oni koji su bili u stanju da rade, ali se ovaj broj mijenjao. Procenat grčkih Jevreja je iznosio tek 15%, dok je u transportima iz Slovačke broj sposobnih iznosio i 100%. Jevrejski doktori i administrativno osoblje su bez izuzetka uzeti u logor” (Isto).

osobljem logora vladala je nedisciplina, pohlepa, ubilački nagon i potreba za samodokazivanjem”, koju su pratili različiti - i trajni - disciplinski problemi.⁵⁰

Obergruppenführer Pohl je, zbog porasta Himmlerovog insistiranja na upošljavanju u vojnoj industriji, bio prinuđen da “pribjegne upotrebi Jevreja nesposobnih za rad”. S tim u vezi, izdato je naređenje po kome je onim Jevrejima koji “mogu biti učinjeni sposobnim za uposlenje u narednih šest sedmica”, trebalo dati posebnu njegu i prehranu. Do tada su svi Jevreji koji su bili nesposobni za rad ubijani gasom ili injekcijom ako su ležali bolesni u bloku za bolesnike. Međutim, to naređenje je, što se tiče logora Auschwitz-Birkenau, po Hößu, “bilo čisto izrugivanje”, jer je u logoru “nedostajalo svega. Praktično nije bilo medicinskih zaliha. Smještaj je bio takav da je jedva bilo soba za one koji su bili najozbiljnije bolesni. Hrana je bila potpuno nedostatna, a Ministarstvo je svaki mjesec smanjivalo zalihe. Ali, svi protesti su bili beskorisni i moralo se pokušati sa zavođenjem reda. Ishod pretrpavanja zdravih zatvorenika više nije mogao biti izbjegavan. Opće stanje zdravlja je bilo znatno pogoršano i bolesti su se širile kao vatra”. Kao rezultat tog naređenja, smrtnost je, po Hößu, bila povećana sa generalnim pogoršanjem stanja. Govoreći o tome, on nije vjerovao “da je ikada *ijedan* /kurziv u originalu - prim. S.Č./ oboljeli Jevrej ponovo učinjen sposobnim za rad u vojnoj industriji”.⁵¹

Jevreji odabrani za usmrćivanje gasom odvođeni su tiho koliko je moguće u *krematorij*, pri čemu su muškarci odvajani od žena. U svlačionici su zatvorenici Specijalnog odjela, određeni za tu svrhu, govorili logorašima “**da moraju ostaviti svoju odjeću uredno zajedno, te zapamtiti gdje su ih ostavili tako da ih mogu brzo pronaći nakon čišćenja od vaški. ... Nakon svlačenja, Jevreje su odvodili u gasne komore, opremljene tuševima i cijevima za vodu, koje su davale privid stvarnog kupatila. Žene su ulazile prve, sa svojom djecom, a pratili su ih muškarci koji su uvijek bili u manjem broju**”.⁵² Nakon toga, nacisti su vrata vrlo brzo zaključavali i gas-dezinfektori su “**trenutno puštali gas kroz ventile u platformu gasnih komora, niz otvor za zračenje koji je vodio do poda**”. To je osiguravalo brzo širenje gasa. Oni koji su stajali najbliže indukcionim ventilima bili su ubijani odmah. Oko jedne trećine zatvorenika umiralo je odmah. “Preostali koji su se turali počinjali su da vrište i da se bore za zrak. Vrištanje je ubrzo prelazili u smrtne

⁵⁰ D. Lipstadt., nav.dj., str. 196.

⁵¹ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ ...**, str. 193.

⁵² Isto, str. 198. Taj dio operacije je, po Hößu, “tekao glatko, jer su zatvorenici Specijalnog odreda smirivali one koji su pokazivali bilo kakav nemir ili koji su možda imali neki nagovještaj svoje sudbine”. Pored toga, zatvorenici Specijalnog odreda i jedan SS-ovac su uvijek ostajali do zadnjeg trenutka, kao dodatna mjera.

krikove i u nekoliko minuta su svi mirno ležali. Nakon dvadeset minuta najkasnije, nijedan pokret se nije mogao čuti”.⁵³

Nacisti su otvarali vrata pola sata nakon puštanja gasa i upaljavali ventilaciju. Nakon toga odmah su uklanjali leševe.⁵⁴ Specijalni odred je radio na uklanjanju zlatnih zuba i kose sa žena. Poslije toga tijela su podizali liftom i postavljali ispred peći koje su u međuvremenu naložene. Zavisno od veličine tijela, do tri leša je moglo biti stavljeno u jednu retortu istovremeno. Vrijeme potrebno za kremaciju je, također, zavisilo od toga, ali je prosječno trebalo dvadesetak minuta. Krematoriji jedan i dva su mogli kremirati oko dvije hiljade tijela u 24 sata,⁵⁵ a III i IV hiljadu i po tijela za 24 sata.⁵⁶

U vrijeme “kada su vatre gorjele konstantno, bez pauze, pepeo koji je padao kroz rešetke bio je neprestano uklanjan i mrvljen u prah. Pepeo je teretnjacima odvožen na mjesto gdje se odmah raspršivao /kurziv u originalu - primj. S.Č./ i rastvarao. Pepeo uziman iz jama za spaljivanje blizu bunkera II i krematorija IV odlagan je na isti način”.⁵⁷

Prilikom prvih kremiranja na otvorenom “bilo je jasno da dugoročno neće biti moguće nastaviti kremiranja na taj način. Tokom lošeg vremena ili dok bi puhao jak vjetar, smrad gorećeg mesa nošen je miljama i bio je uzrokom govorkanja cijele okoline o spaljivanju Jevreja, uprkos zvaničnoj propagandi koja je išla u suprotnom smjeru”.⁵⁸ Pored toga, službe vazdušne zaštite su protestirale protiv vatre koja je noću viđena i sa velikih razdaljina. Međutim, “spaljivanja su morala biti nastavljena i noću, kako bi se spriječilo vraćanje drugih transporta”. Raspored individualnih operacija, utvrđen na sastanku Ministarstva komunikacija, morao je biti rigidno poštovan da bi se izbjegla, zbog vojnih razloga i opstrukcije, zakrčenost na pogođenim željeznicama. Ti razlozi su doveli do energičnog

⁵³ Isto. “Vrijeme koje je trebalo proći da bi gas imao efekta”, po Hößu, je “variralo prema vremenskim prilikama: da li je vlažno ili suho - hladno ili toplo, kao i od kvalitete gasa koja nikad nije bila potpuno ista, te od sastava transporta koji je mogao sadržavati veliki broj zdravih Jevreja, ili starih i bolesnih, ili djece. Žrtve su postajale nesvjesne nakon nekoliko minuta zavisno od njihove udaljenosti od cijevi za upuhivanje. Oni koji su vrištali i stari, bolesni ili slabi, kao i mala djeca, umirali su brže od onih koji su bili zdravi i mladi” (Isto).

⁵⁴ Isto, str. 198-199. R. Höß tvrdi da “nisu bile primjetne promjene na leševima i nikakvih znakova trzanja ili blijeđenja. Samo nakon što su tijela ostavljena da leže neko vrijeme, recimo nekoliko sati, uobičajene mrtvačke mrlje bi se pojavljivale. Uneredjenje leševa pražnjenjem crijeva je, također, bilo rijetko. Nije bilo znakova povrede. Lica nisu pokazivala nikakvu iskrivljenost” (Isto).

⁵⁵ Isto, str. 199. Veći broj žrtava nije mogao biti kremiran, “bez uzrokovanja šteta na instalacijama” (Isto).

⁵⁶ Isto. Taj broj od hiljadu ljudi, po Hößu, nikada nije dostignut.

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ Isto, str. 190. Höß tvrdi kako je “istina da su svi članovi SS-a bili vezani najstrožijom tajnom o detaljima istrebljenja, ali kako su kasnije procedure pokazale ovo nije uvijek poštovano. Čak ni najstrožije kazne nisu mogle zaustavljati njihovu ljubav prema tračanju” (Isto).

planiranja i eventualne konstrukcije dva velika krematorija i, 1943, do gradnje dvije manje instalacije.⁵⁹

Dva velika krematorija (I i II) sagrađena su u zimu 1942.-1943, a stavljeni u upotrebu u ljeto 1943. Imali su pet tro-retornih peći i mogli su kremirati 2.000 tijela za manje od 24 sata. Tehničke poteškoće su onemogućile povećanje njihovog kapaciteta. Napori da se to uradi uzrokovali su nekoliko oštećenja na instalacijama, a u nekoliko navrata ih sve zajedno stavili van funkcije. Krematoriji I i II su imali podzemne sobe za razodjevanje i gasne komore u kojima bi zrak bio potpuno promijenjen. Tijela su liftom nošena do peći na spratu. Gasne komore su mogle držati oko 3.000 ljudi.⁶⁰

Dva manja krematorija (III i IV) su mogli, prema proračunima firme koja ih je podigla, spaliti 1.500 tijela u 24 sata. Usljed nedostatka ratnog materijala, graditelji su bili prisiljeni da štede tokom gradnje krematorija III i IV, i oni su bili tako podignuti iznad zemlje, te su peći bile manje čvrste. Postalo je ubrzo jasno da površina izgradnje ove dvije četvero-retortne peći nije ispunila zahtjeve. Krematorij III je potpuno pao nakon nekog vremena, a kasnije je u potpunosti prestao biti korišten. Krematorij IV je morao uvijek biti iznova gašen i, nakon što su njegove vatre gorjele 4-6 sedmica, peći ili dimnjaci su u potpunosti izgorjeli. Ugušena tijela su bila najviše spaljivana u jamama iza krematorija IV.⁶¹

Provizorna građevina I uništena je kada je započet rad na sekciji III Birkenaua.

Krematorij II, kasnije označen kao bunker V, korišten je do posljednjeg dana i, također, zadržan kao rezerva kada bi došlo do kvarova na krematorijumima I do IV. Kada je stizao veći broj transporta, trovanje plinom je nastavljeno danju u broju V, a noću u brojevima I i IV. Kapacitet broja V je bio neograničen sve dok su kremiranja mogla biti izvođena i danju i noću. Zbog savezničkih vazdušnih napada, tokom 1944. kremacije nisu dozvoljavane noću. Najveći ukupni broj ljudi ugušenih plinom i kremiranih tokom 24 sata je bio 9.000. To je postignuto u ljeto 1944. za vrijeme akcije u Mađarskoj, kada su korištene sve instalacije, osim broja III. Tog dana, zahvaljujući odugovlačenjima na liniji, pet vozova je stiglo, umjesto predviđena tri, i još su dodatno bili pretrpani.⁶²

Krematoriji su bili napravljeni na kraju dva glavna prolaza u logoru Birkenau, prije svega da se ne bi povećalo područje logora, jer su to zahtijevale sigurnosne mjere, a i da ne bi

⁵⁹ Isto, 191. Nacisti su planirali izgradnju još jednog krematorija, koji bi premašio "ostale po veličini, ali nikada nije dovršen, jer je u jesen 1944. Reichsführer SS-a pozvao na trenutni zastoj u istrebljenju Jevreja" (Isto).

⁶⁰ Isto. Taj broj, po Hößu, "nikada nije dostignut, jer sami transporti nikada nisu bili tako veliki".

⁶¹ Isto.

⁶² Isto, str. 192.

morali biti veoma udaljeni od logora, jer je bilo planirano da se gasne komore i svlačionice, kada akcije istrebljivanja dođu do kraja, koriste kao bazeni.⁶³

Proces uništavanja u bunkerima I i II je bio potpuno isti kao u krematoriju, s tim da su utjecaji vremena bili primjetniji.⁶⁴

Broj Jevreja koji su deportovani u Auschwitz radi istrebljenja, po Hößu, je iznosio 2.500.000 ljudi.⁶⁵ Iznoseći tu tvrdnju, Höß navodi kako on lično nikada nije “znao konačan broj” i navodno nije ništa imao, što bi mu pomoglo da to procijeni. S tim u vezi, on navodi kako se jedino može sjetiti broja od 1.130.000, koga su mu navodno prenijeli Eichmann i njegovi saradnici:

- Gornja Šlezija i poljska teritorija njemačkom okupacijom	250.000
- Njemačka i Theresienstadt (Terezin)	100.000
- Holandija	95.000
- Belgija	20.000
- Francuska	110.000
- Grčka	65.000
- Mađarska	400.000
- Slovačka	90.000. ⁶⁶

Nažalost, svi dokazi u Auschwitzu, na osnovu kojih je bilo moguće izračunati tačan broj žrtava, morali su, u skladu sa naređenjima datim lično od Himmlera, nakon svake velike akcije biti spaljeni.⁶⁷ Istovremeno, autoritativni izvori u ovoj oblasti Hößove podatke o broju

⁶³ Isto. “Zgrade su trebale biti osmotrivane sa vidika sa zida i ograde. Nedostatak materijala je sprječio da ovo bude ostvareno. Kao privremena mjera, sve zgrade za istrebljenje su skrivane pod kamuflažnim mrežama.

Tri željezničke pruge između zgrada sektora I i II u logoru Birkenau trebale su biti rekonstruisane kao stanica, i natkrivene, te produžene do krematorija III i IV, tako da bi istovaranje, također, bilo zaklonjeno od znatiželjnih očiju. Još jednom je nedostatak materijala sprječio da se ovo ostvari” (Isto).

⁶⁴ Isto, str. 199.

⁶⁵ Isto. Taj broj Höß je dobio od Eichmanna, prosljediivši ga njegovom nadređenom, Gruppenführer Glücksu, kada mu je naređeno da Himmleru sačinii izvještaj neposredno prije opsade Berlina. S tim u vezi, Höß tvrdi da su Eichmann i njegov stalni izaslanik Günter bili jedini koji su posjedovali informacije o tačnom broju ubijenih.

⁶⁶ Isto, str 194. Broj žrtava od 2.500.000 Höß smatra pretjeranim. U nastojanju da smanji strahote holokausta, on tvrdi da je “i Auschwitz imao granice svojih destruktivnih mogućnosti”. Istog je karaktera i njegova tvrdnja da su brojke “koje daju bivši zatvorenici izmišljotine i proizvodi mašte bez ikakvih osnova”.

⁶⁷ Isto, str. 193. Kao glavni u Odjelu DI, Höß je lično uništio “svaku mrvicu dokaza” koji su mogli biti pronađeni u njegovom uredu. Glavni u drugim uredima su učinili isto. Svoje podatke su, također, prema Eichmannu, uništili Himmler i Glavni ured za sigurnost Reicha.

Samo su Eichmennove lične bilješke, po Hößu, “mogle dati tražene informacije”. S tim u vezi, on navodi kako je moguće da je, zahvaljujući nemaru nekih odjela, nekoliko izoliranih dokumenata, poruka ili bežičnih poruka moglo ostati neuništeno, ali one nisu mogle dati podatke na osnovu kojih bi se napravio proračun”.

žrtava smatraju “naročito nezahvalnim” i navode niz drugih, koliko-toliko relevantnih, procjena koje se kreću i do broja od pet miliona.⁶⁸

U toku 1943. nacisti su očekivali “dolazak” više miliona Jevreja (iz Mađarske, Bugarske, Grčke, Italije i Španije) u Auschwitz. S tim u vezi, Höß je u ljeto 1943. otišao u Budimpeštu, odakle je pozvao Eichmanna, koji mu je prenio dalje akcije “koje su bile planirane u vezi Jevreja”. Tada je već više od 200.000 Jevreja iz Karpatske Ukrajine bilo pritvoreno i smješteno u nekim ciglanama i čekalo je transport za Auschwitz. Eichmann je, prema procjenama mađarske policije, koja je izvršila hapšenja, očekivao da iz Mađarske stigne oko 3.000.000 Jevreja. Međutim, ta Eichmannova očekivanja iz više razloga, a posebno “zbog poteškoća unutar mađarske Vlade”, nisu realizovana,⁶⁹ te “sve skupa, broj Jevreja transportovan iz Mađarske vjerovatno nije prelazio broj od pola miliona”.⁷⁰

Slijedeća zemlja na listi je bila **Rumunija**. Eichmann je, prema izvještajima svog predstavnika uz Bukureštu, iz Rumunije očekivao da dobije 4.000.000 Jevreja. Međutim, pregovori sa rumunskim vlastima bili su teški. Antisemitski elementi su htjeli da istrebljenje Jevreja bude izvedeno u njihovoj zemlji. Pojavile su se ozbiljne antijevrejske pobune, a otičari su bačeni u duboke i izolovane jame Karpata i pobijeni. Dio Vlade se zalagao za transport “neželjenih“ Jevreja u Njemačku.⁷¹

Bugarska je, također, bila sljedeća na redu sa procijenjenih 2.500.000 Jevreja. Vlasti su bile saglasne s transportom, ali su htjele sačekati ishod pregovora sa Rumunijom.⁷²

Pretpostavljalo se da će Mussolini izvršiti obećano isporučenje **italijanskih** Jevreja, kao i onih iz dijelova **Grčke** koji su bili pod italijanskom okupacijom, iako nikada nije napravljena procjena njihovog broja. Ali, “Vatikan i Kraljevska porodica, kao i svi oni koji su se protivili Mussoliniju, po svaku cijenu su htjeli spriječiti da italijanski Jevreji budu isporučeni”.⁷³

Njemački predstavnici su kontaktirali utjecajne krugove u **Španiji** po pitanju kako se otarasiti Jevreja. Međutim, Franko i njegovi sljedbenici su bili protiv toga.⁷⁴

⁶⁸ B. Harmon - J. Drobnicki, **HISTORICAL SOURCES AND THE AUSCHWITZ DEATH TOLL ESTIMATES**, <http://nizkor.org/features/techniques-of-denial/appendix-2-01.html>.

⁶⁹ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ...**, str. 199. Hapšenja i prebacivanja Jevreja iz Mađarske u Auschwitz “trebala su biti završena do 1943, ali zbog političkih poteškoća mađarske Vlade, ovaj datum je uvijek bio pomjeren. Mađarska vojska ili bolje rečeno viši oficiri protivili su se izručenju ovih ljudi i dali su mnogim muškim Jevrejima sklonište u radnim četama divizija koje su bile na prvoj liniji, tako ih čuvajući van dohvata policije. Kada je u jesen 1944. akcija počela u samoj Budimpešti, jedini preostali muški Jevreji su bili stari i bolesni” (Isto, str. 250).

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Isto, str. 200.

⁷² Isto.

⁷³ Isto. Eichmann, po Hößu, “nije računao na dobijanje ovih Jevreja”.

⁷⁴ Isto, Eichmann je “malo vjerovao da će moći urediti isporučenje” španskih Jevreja, tvrdi Höß.

Tok rata je bitno poremetio realizaciju navedenih planova, što je doprinijelo spašavanju životâ miliona Jevreja.⁷⁵

Dok su Jevreji istovarani po dolasku u Auschwitz, njihove stvari su ostavljane na peronu, sve dok svi nisu uvedeni u zgrade za istrebljenje u logoru, a zatim ih Transportni odred odnosio u Ured za razvrstavanje (Canada I), gdje su razvrstane i dezinficirane. Odjeća svih Jevreja ubijenih gasom u bunkerima I i II ili u krematorijima I do IV je, također, odnošena u Ured za razvrstavanje.⁷⁶

Nacisti su odjeću i obuću pretraživali, “jer bi mogli sadržavati skrivene vrijednosti”, nakon čega su ih skladištili ili prenosili u logor, radi kompletiranja. Kasnije su ih slali u druge logore.⁷⁷

Imovina od posebne vrijednosti, uključujući i novac, je preuzimana od strane posebnog odjela Komande logora i razvrstavana od strane eksperata. Nakit (drago kamenje vrijedno hiljade funti, neprocjenjivi zlatni i platinasti satovi postavljeni dijamantima, prstenje, naušnice i izuzetno skupe ogrlice) je obično bio veoma vrijedan, posebno ako su njegovi jevrejski vlasnici stizali sa Zapada. Vrijednosti iz svih zemalja su procijenjene na mnogo hiljada funti. Desetine hiljada funti vrijednosti, najčešće u apoenima od hiljadu dolara, su pronađene kod Jevreja.⁷⁸

Vrijednosti i novac su, nakon što je proces sortiranja, koji je pratio svaku veliku operaciju istrebljenja Jevreja, bio završen, pakovani u kovčege i odnošeni teretnjacima u Glavni ured ekonomske administracije u Berlinu, a zatim u Reichbank, gdje je Specijalni odjel radio “isključivo sa stvarima uzetim tokom akcija protiv Jevreja”.⁷⁹

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Isto, str. 194. Nacisti su “skupljanju, razvrstavanju i korištenju svih artikala koji su stečeni transportom Jevreja i njihovim uništenjem” dali šifrirano ime “Akcija Reinhardt”.

Do 1942, kancelarija Kanada “nije mogla više nastaviti sa razvrstavanjem. Iako su nove kolibe bile neprestano dodavane i zatvorenici razvrstavali danju i noću, i iako je broj uposlenika konstantno rastao i nekoliko kamiona (često oko dvadeset) su dnevno natovarani sa razvrstanim stvarima, gomile nerazvrstanog prtljaga su otišle na opremljivanje. Tako, 1942. konstrukcija Canada 2 skladišta je počela na zapadu i na građevinskom sektoru 2 u Birkenau. Počelo se, također, sa izgradnjom zgrade za istrebljivanje i kuće za kupanje za nove pridošlice. Trideset novosagrađenih koliba su pretrpane kapacitetom neposredno nakon završetka, dok su brda nerazvrstanih stvari bila nagomilana između njih. Uprkos povećanim radnim grupama, bilo je neupitno završavanje posla tokom postupka individualnih akcija koje su uvijek uzimale od 4 do 6 sedmica. Jedino je tokom dužih perioda bilo moguće postići kakav-takav privid rada i sistema” (Isto).

⁷⁷ Isto, str. 195. Značajan dio odjeće je bio doniran dobrotvornim organizacijama za raseljene, a kasnije za žrtve zračnih napada, te za radnike postrojenja za municiju (Isto).

Deke i madraci su, također, slati dobrovoljnim organizacijama. U slučaju da su logori trebali takve proizvode, bili bi zadržavani za inventuru. I drugi logori su primali značajne pošiljke te robe.

⁷⁸ Isto.

⁷⁹ Isto. Höß tvrdi da mu je Eichmann jednom prilikom rekao da su nakit i vrijednosti prodati u Švajcarskoj i “da su dominirali cijelim švajcarskim tržištem”.

Satove u hiljadama nacisti su slali u Sachsenhausen, gdje su otvorene velike prodavnice satova i zapošljavale stotine zatvorenika, “a njima su direktno upravljali iz D II odjela (haurer)“. Satovi su razvrstavani i popravljani u radionicama, a najveći broj je poslije otposlan za korištenje prvoj liniji SS-a i vojnim trupama.⁸⁰

Zlato iz zuba zubari su u SS bolnicama otopili u štapiće i prosljeđivali mjesečno Glavnom sanitarnom uredu. U plombiranim zubima je pronađeno kamenje velike vrijednosti.

Ošišanu kosu sa žena nacisti su slali u firmu u Bavarskoj i koristili je u ratne svrhe, a nepopravljivu odjeću na mjesta gdje su nastojali da je spase. Beskorisnu obuću su rastavljali na komade i popravljali je koliko je to bilo moguće, a ono što je ostajalo pretvarali su u kožnu prašinu.⁸¹

Jevrejska imovina u logoru Auschwitz procijenjena je na nekoliko miliona funti. To blago, koje su Jevreji sa sobom unijeli u logor izazivalo je ozbiljne teškoće za sam logor. “Bilo je demoralizirajuće za same SS-ovce koji nisu uvijek bili dovoljno jaki da se odupru iskušenju otuđivanja tako lako dostupnih stvari. Čak ni smrtna kazna ili dugotrajni zatvor nisu bili dovoljni da ih odvrate”.⁸²

U logoru Auschwitz alkohol, duhan, hrana, lažne isprave, pištolji i municija bili su dio dnevnih poslova. U Birkenau muški zatvorenici su dobili pristup u ženski logor, potkupljujući neke od ženskih nadzornica. Takvo stanje je narušilo cijelu disciplinu u logoru. Oni koji su posjedovali vrijednosti mogli su sebi osigurati bolje poslove i kupiti naklonost stražara ili blokovskih nadzornika i čak urediti duži boravak u bolnici, gdje su dobijali najbolju hranu.⁸³

Auschwitz je nesumnjivo jedno od mjesta koje će u historiji čovječanstva ostati upamćeno kao industrija smrti.⁸⁴ U ovom smislu, Hößovo svjedočenje - ma koliko subjektivno, oportunistično i nepotpuno ono bilo – predstavlja važan doprinos razumijevanju pojedinačnih, kardinalnih epizoda genocidnih procesa, te njihove simbolične važnosti i širine u ideologiji, planiranju i izvođenju. “Neljudskost ljudi prema ljudima uvijek me

⁸⁰ Isto, str. 196.

⁸¹ Isto.

⁸² Isto, str. 195-196. Svaki član SS-a koji je pokušao uzeti bilo šta od jevrejske imovine bio je, po naređenju Himmlera, kažnjen smrću. Međutim, i pored toga, ogromna količina jevrejske imovine je opljačkana od strane SS-a i policije, zatim i od zatvorenika, civilnih zaposlenika i željezničkog osoblja (Isto, str. 195-196).

Deportacija Jevreja sa njihovim bogatstvom u logor Auschwitz pružila je, po Hößu, “neslućene mogućnosti drugim zatvorenicima”. S tim u vezi, on navodi da je najveći broj bjekstava iz logora vjerovatno bio povezan sa tim okolnostima. Uz pomoć lako dohvatljivog novca ili satova, prstenja, itd, sve se, tvrdi Höß, moglo urediti sa SS-ovcima ili civilnim radnicima (Isto, str. 196).

⁸³ Isto, str. 196. Takvo stanje stvari, tvrdi Höß, nije mogao promijeniti ni najstrožiji nadzornik. Iznoseći tu ocjenu, on navodi da je “jevrejsko zlato bila katastrofa za logor” (Isto).

⁸⁴ N. de Lange, nav.dj., str. 312-313.

iznenađuje”⁸⁵ kaže Primo Levi, talijanski pisac, Jevrej, koji je preživio Aušvic. Pojmiti obim zla u Auschwitz-u znači istovremeno i moći pojmiti obim zla kojeg predstavlja Holokaust, baš kao što i razumjeti događaje u sigurnoj zoni Ujedinjenih nacija Srebrenici jula 1995. znači i razumjeti genocid nad Bošnjacima krajem dvadesetog stoljeća. Hößove riječi o neljudskosti, napisane ljudskom rukom i ljudskim jezikom, stravičan su znak opomene o važnosti proučavanja genocidâ nad bilo kim i bilo gdje.

Höß potvrđuje da su, pored Auschwitza, postojali su i sljedeći logori za istrebljenje Jevreja:

- Chelmno blizu Litzmannstadta (Lodž);
- Treblinka na Bugu;
- Sobibor blizu Lublina;
- Belzec blizu Lemberga
- Lublin (Maidanek).⁸⁶

U tim logorima Jevreji su ubijani u gasnim komorama, izduvnim gasovima motora, izuzev u Lublinu, gdje je za istrebljenje korišten gas Ciklon B.⁸⁷

Treblinka je imala više komora, u kojima je bilo moguće držati nekoliko stotina ljudi, izgrađenih odmah pored željezničke pruge. Tu su nacisti odvodili Jevreje direktno u gasnu komoru bez skidanja odjeće (razodijevanja) preko perona koji je bio visine kao i vagoni. Pogonska soba je bila izgrađena odmah pored gasnih komora, opremljena različitim mašinama uzetim sa velikih kamiona i cisterni. “Ovi su bili upaljeni i gasovi su vođeni cijevima u gasne komore, ubijajući ljude unutra. Taj proces je trajao oko pola sata, dok sve ne bi utihnulo u sobama. U sat vremena gasne komore su otvarane i tijela su iznošena, razodjevana i spaljena na skelama napravljenim od željezničkih pruga. Vatre su potpaljene drvetom, a tijela su s vremena na vrijeme prskana benzinom”.⁸⁸

⁸⁵ Primo Levi, **SE QUESTO E UN UOMO**, Roma 2007., str. 1.

⁸⁶ **COMMANDANT OF AUSCHWITZ...**, str. 196.

⁸⁷ Isto, str. 196. Rudolf Höß je lično vidio Chelmno i Treblinku.. U Chelmnu je “rad” bio obustavljen, a u Treblinku on je vidio “cijeli process”. Jevreji logoraši su u Chelmnu, po Höß-u “ponekad lomili strane vagona u pokušaju da pobjegnu” (Isto, str. 197).

⁸⁸ Isto, str. 197.

Pošto rad motora nije uvijek bio ujednačen, izduvni gasovi često nisu bili dovoljno jaki da ubiju sve u komorama. Tako su mnogi logoraši bili samo onesviješteni, te su “morali biti dovršeni strijeljanjem”.⁸⁹

Iskustvo je pokazalo da je pripravak cianovodonične kiseline, nazvan Cyclon B, uzrokovao smrt mnogo većom brzinom i preciznošću, posebno u sobama koje su čuvane suhim i nabijenim gasom i gusto natrane ljudima, pri čemu je obezbijeđeno da budu ispunjene najvećim mogućim brojem ulaznih ventila. U logoru Auschwitz nijedna osoba nije pronađena živa “kada su gasne komore otvorene pola sata nakon puštanja gasa”.⁹⁰

⁸⁹ Isto, str. 197. Svi logoraši koji su otrovani gasom, tokom Höß-ove posjete Treblinka, bili su mrtvi. S tim u vezi, on tvrdi da mu je tada rečeno “da rad motora nije uvijek ujednačen, tako da su izduvni gasovi bili često nedovoljno jaki da ubiju sve u komorama. Mnogi od njih su bili samo onesviješteni i morali su biti dovršeni strijeljanjem”. Istu priču Höß je čuo i u Chlemlu, a Eichman mu je, također, rekao da su te smetnje bile prisutne i u drugim mjestima (Isto).

⁹⁰ Isto.